

UDK 330.1.101
pregledni članak
primljen 12. srpnja 2000.

Amer KONJHODŽIĆ, asistent,
Pravni fakultet Univerziteta u Mostaru

LEASING I NJEGOVA OBILJEŽJA

Leasing i njegova obilježja su predmet razmatranja ovog rada. Autor, nakon relativno opsežne analize, ističe da je leasing veoma složen finansijsko-pravni posao, te posao suvremenog gospodarstva oblikovan u međunarodnoj trgovačkoj poslovnoj praksi. Neimenovane, konsezuale, dvostranoobvezne, neformalne i naplatne je naravi, te u sebi sadrži obilježja više imenovanih trgovačko-pravnih instituta, od kojih su, po mišljenju autora, institut prodaje, institut kredita, zakupa i ugovora o djelu najznačajniji.

Ključne riječi: davatelj leasinga, primatelj leasinga, naknada, prodaja, zakup, kredit, poduzetnik, amortizacija.

1. POJAVA I RAZVITAK

Leasing je, historijski promatrano, dosta star finansijski institut. Nastao je, prema prof. M. el. Mokhtar Benu, u drevnom Egiptu 3.000 godina prije nove ere, za vrijeme Thinitesa, dok je u vrijeme faraona Menésa bio u velikoj uporabi. Sam termin lizing potječe od engleske riječi "lease"¹, što znači zakup, najam, unajmiti, zakupiti i sl. Francuska poslovna praksa upotrebljava termin "credit-bail"², što znači kreditiranje zakupa i po značenju je dosta sličan engleskom terminu "leasing", koji je inače i općeprihvaćen u poslovnom svijetu.

Današnji, suvremeni leasing, kao samostalni institut financiranja, vezuje se, međutim, za gospodarsku praksu SAD. Naime, krajem prošlog stoljeća, preciznije počev od 1877. godine, velika američka tvrdka Bell Telephone je davala svoje telefone i telekomunikacijsku opremu na korištenje putem finansijsko poslovne operacije zvane leasing. Nije se, znači, više radilo o prodaji telefona, već samo o davanju telefona na upotrebu – usus, posredstvom finansijskog leasinga. Danas se u SAD poslovima leasinga bavi preko 5.000 tvrdki. Leasing poslovanje je u velikom razvitku, ne samo u SAD nego i u mnogim zemljama svijeta.

Na prostoru Europske unije, prema nedavno objavljenim podacima, se prosječno godišnje ostvari oko 80 mlrd eura prometa temeljem leasing odnosa. Za Europu, a i za Japan, je osobito da se leasing poslovima bave pretežito banke, dok se u Americi tim

¹ Webster's *New World Dictionary*, New York 1988., str. 769.

² M. Lauré, *L'apport du credit bail aux techniques financières*, Société Générale, Paris 1977., str. 3.

poslom uglavnom i dalje bave velike industrijske kompanije poput General Electrica, IBM, Microsofta i dr. i to kao leasing promotivnim financijskim poslom – sui generis.

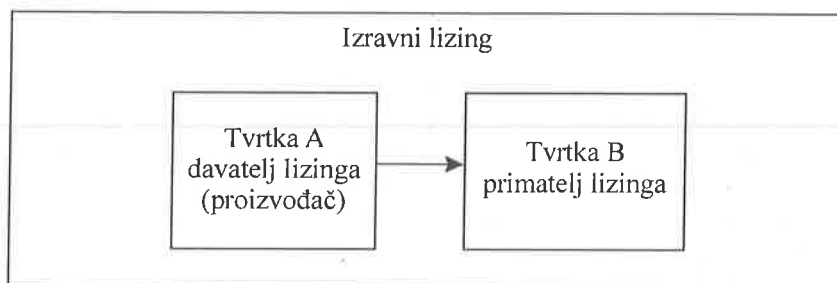
U Europskoj uniji danas leasing sudjeluje s oko 30% u ukupno izvršenim investicijama. Interesantno je napomenuti da je taj postotak u Njemačkoj, Austriji i Švedskoj samo 11-15%, dok je u Velikoj Britaniji 33 posto, a u Irskoj čak 46%. Najveći se dio leasinga u Europi odnosi na motorna vozila, 38% od ukupne vrijednosti leasinga, i strojeva s oko 25%. Uredski strojevi sudjeluju s 14%, a teška transportna sredstva s oko 18 posto. U najveće korisnike leasinga i u Europi i u SAD spadaju uslužne djelatnosti. U Europi sudjeluju sa 48% svih leasing poslova, prerađivačka industrija s 38%, poljoprivreda s 3% i mali potrošači sa 7 posto.³ Leasing kod malih potrošača, uz vozila, osobito se odnosi na elektroničke uređaje – televizore, kompjutore, videotehniku i sl.

2. OBLICI JAVLJANJA

Gospodarsko-financijsko-pravna praksa poznaje dosta brojne oblike – vrste iskazivanja leasing poslovnih odnosa. U najpoznatije oblike iskazivanja ovih odnosa, po našem sudu, treba ubrojiti: izravni i neizravni leasing, kratkoročni i dugoročni leasing, leasing investicijske opreme, leasing kompletnih postrojenja, leasing trajnih potrošnih dobara, leasing neuporabljivanih stvari, te leasing uporabljivanih stvari.

Izravni leasing (nepravi leasing, proizvođački leasing) je takav oblik leasing odnosa u kojem su uspostavljeni izravni – izravni odnosi između proizvođača i korisnika leasing stvari. U njemu, znači, sudjeluju samo dva subjekta – samo dvije stranke, a to su davatelj leasinga (proizvođač ili trgovac leasing objekta) i primatelj – korisnik leasinga, vidjeti sliku 1.

Slika 1.

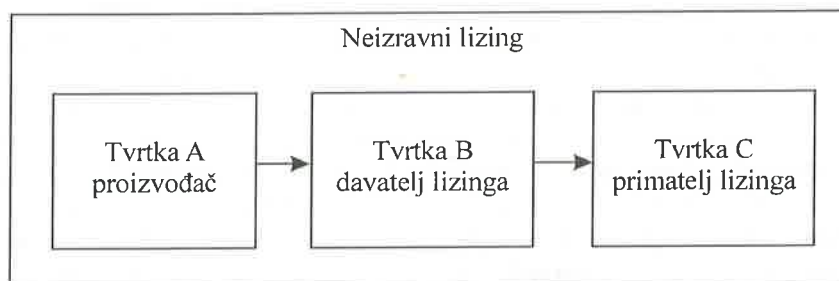


Kod **neizravnog leasinga** (pravog leasinga – slika 2), za razliku od izravnog, u poslovnom odnosu sudjeluju barem tri sudionika, a to su proizvođač ili isporučitelj neke stvari, korisnik ili primatelj leasinga – lessee i davatelj leasinga ili leasing trgovačko društvo – lessor. Za financiranje putem pravog leasinga je svojstveno sklapanje dvaju

³ B. Masnjak, *Leasing kao vanjskotrgovački oblik poslovanja*, RiF, br. 11/98., str. 93.

odvojenih ugovora i to ugovora o prodaji, što ga zaključuju proizvođač i leasing trgovačko društvo, i ugovor o leasingu, što ga zaključuju leasing društvo i korisnik leasinga. Temeljem prvog ugovora o prodaji proizvođač leasing opreme – stvari predaje opremu leasing trgovačkom društvu, a ono za tu opremu proizvođaču isplaćuje ugovorenu kupovnu cijenu. Potom leasing društvo zaključuje s primateljem leasinga ugovor o leasingu, te mu s tim u svezi stavlja opremu na korišćenje. Korisnik leasinga je prema leasing odnosu dužan leasing tvrdki plaćati naknadu mjesečno, tromjesečno, godišnje itd., a zavisno od toga kako je ta obveza regulirana u ugovoru o leasing odnosu. Znači, kod pravog leasing odnosa leasing društvo – lessor kupuje i financira nabavku određene opreme za potrebe korisnika leasinga – lessee. Sve ukazuje da leasing društvo kupuje opremu i druge stvari, isplaćuje za to kupovnu cijenu, te tu istu opremu i stvari predaje na uporabu korisniku leasinga, s tim što korisnik leasinga plaća leasing tvrdki naknadu u redovitim obrocima. U središtu leasing odnosa se nalazi leasing društvo koje se javlja u ulozi financijera.⁴

Slika 2.



Zavisno od vrste leasing objekta – stvari razlikujemo: **leasing trajnih potrošnih dobara** (Leasing of durables) koji se odnosi na potrošne stvari dužeg roka upotebe, kao što su: osobni automobili, televizori, hladnjaci, video tehnika i sl.; zatim **leasing investicijske opreme** (Equipment Leasing) u kojem davatelj leasinga ustupa na uporabu jednu ili više pokretnih investicijskih stvari, kao što mogu biti: razni strojevi, kompjutorska i informativna tehnologija, buldožeri, dizalice i sl.; **leasing kompletnih postrojenja** (Plant-Leasing) koji za predmet leasinga ima nepokretna investicijska dobra, kao što su zgrade, zemljište, bolnice, tvornice, dvorane i sl. Često se ovaj leasing kombinira s inženjeringom tako da se u leasing daje kompletna tvornica s obvezom davatelja da uredno održava postrojenja te osposobljava stručni kadar primatelja leasinga; leasing novih **neuporabljivanih stvari** (First-Hand Leasing) koji za predmet leasing odnosa ima nove tek proizvedene stvari; te leasing **uporabljivanih stvari** (Second-Hand Leasing) koji za predmet posla ima rabljene, tj. već jedanput ili pak više puta upotrebljavanje stvari – dobra.

Zavisno od vrijednosti i roka amortizacije leasing objekta razlikujemo operativni i financijski leasing. **Operativni leasing** (Operating Leasing) je leasing odnos

⁴ Z. Antonijević, M. Petrović i B. Peričević, *Bankarsko pravo*, SA, Bg. 1982., str. 234.

kratkoročne naravi, zaključuje se na vrijeme koje je kraće od gospodarskog vijeka trajanja leasing predmeta. Zbog toga je i leasing naknada manja od vrijednosti predmeta – objekta ugovora, pa davatelj leasinga ne može iz leasing ugovora amortizirati svoj leasing proizvod. Zato se operativni leasing naziva i ugovorom o djelomičnoj amortizaciji – non full pay out contract. Često je kod ove vrste leasinga davatelj leasinga istodobno i proizvođač leasing objekta, te najčešće zadržava obvezu i servisiranja stvari. Operativni leasing se obično pojavljuje kod sezonskog zakupa strojeva i vozila u poljoprivredi i građevinarstvu.

Za **financijski leasing** (Financial Leasing) je osobito ugovaranje leasing odnosa na duži rok, bez prava na otkaz, tako da trajanje poslovnog odnosa odgovara redovitom vremenu gospodarskog iskorištenja predmeta leasing odnosa. Radi se, znači, o ugovorima pune amortizacije – full pay out contract – tako da davatelj leasinga može u potpunosti amortizirati svoje investicijske troškove. Financijskim leasingom se rješava – ističe prof. I. Andrijanić – pitanje financiranja određene investicije. U takvim slučajevima investitor poduzetnik simultano donosi investicijsku odluku i odluku o načinu financiranja projekta. U tom odlučivanju ugovor o leasingu znači alternativu ulaganja vlastitih sredstava ili uzimanju zajma od banke na tržištu kapitala.⁵

Zavisno od alternativnih prava primatelja leasinga, razlikujemo: normalni leasing ugovor, leasing s pravom opcije i leasing s pravom otkupa. Kod normalnog (standardnog) leasinga primatelj leasinga vraća, nakon isteka ugovorena roka, leasing predmet – stvari davatelju leasinga. Kod leasinga s pravom opcije primatelj leasinga, nakon isteka ugovorena roka, samostalno odlučuje hoće li predmet leasing odnosa vratiti, hoće li ga otkupiti ili će pak produžiti njegovo daljnje leasing korištenje. Kod leasinga s pravom otkupa primatelj leasinga samostalno odlučuje hoće li predmet leasinga vratiti davatelju, ili će ga pak otkupiti, dok produljenje leasing odnosa više nije moguće.

3. PRAVA I OBVEZE IZ LEASING ODNOSA

Ugovor o leasingu je dosta složen gospodarsko financijsko-pravni posao, te iz njega proizlaze veoma brojna prava i obveze kako za davatelja tako i za primatelja leasinga. U osnovne obveze davatelja leasinga, odnosno u osnovna prava primatelja leasinga treba, po našem sudu, ubrojiti: obvezu davatelja da posluje kao pošten i uredan gospodarstvenik, obvezu davatelja da preda predmet leasinga primatelju leasinga na uobičajeno gospodarsko iskorištavanje, obvezu davatelja da uredno servisira stvari date na leasing, te eventualno da prenese vlasničko pravna ovlaštenja u korist primatelja – korisnika leasing odnosa.

Obveza davatelja leasinga da posluje kao pošten i uredan gospodarstvenik ima posebno značenje s obzirom da ugovor o leasingu kod nas nije pravno reguliran,⁶ znači neimenovane je naravi, te se sljedstveno tom na njega odnose sva opća pravila,

⁵ I. Andrijanić, *Vanjska trgovina*, Mikrorad, Zagreb 1999., str. 609.

⁶ Leasing se u našoj pravnoj normativi spominje uzgredno u Zakonu o trgovini N.N. br. 11/97, u Carinskom zakonu N.N. br. 93/94, u Zakonu o osnovama deviznog sustava N.N. br. 36/98 i Zakonu o obveznim odnosima N.N. br. 91/96.

sve opće načelne pravne norme, iz naše tuzemne i inozemne trgovačko ugovorne pravne normative.

Predaja predmeta leasinga primatelju leasinga na gospodarsko iskorištavanje je temeljna obveza davatelja leasinga. Uostalom, i ugovor o leasingu je zaključen s ciljem predaje predmeta leasinga na ekonomsko iskorištavanje primatelju leasinga. To je, znači, **causa leasing** pravnog posla, odnosno njegov gospodarski cilj. Davatelj leasinga treba ustupiti primatelju leasinga na gospodarsko korištenje stvari točno ugovoreni svojstava i kvaliteta. Nebitno je jesu li stvari – predmet leasinga – nove ili ne, niti je pak bitno predaje li izravno ili neizravno stvari primatelju leasinga.

Servisiranje predmeta leasinga je treća značajna obveza davatelja leasinga. Istina, ova obveza ne postoji kod svih vrsta ugovora o leasingu i zbog toga treba smatrati da ona postoji jedino onda kada je izričito ugovorana.⁷ Pod servisiranjem leasing predmeta ne podrazumijeva se samo održavanje objekta u ispravnom stanju, nego često i rukovanje objektom u uporabi, zamjenom neispravnih objekata ispravnim, obukom kadrova primatelja leasinga i sl.

Prijenos vlasničko-pravnih ovlaštenja na primatelja leasinga je četvrta vrlo značajna obveza davatelja leasinga. No, ova obveza ne postoji kod svih vrsta leasing odnosa, već samo kod onih gdje je institut prijenosa vlasništva ugovoren, kao na primjer kod leasinga roba široke potrošnje.

Nasuprot obvezama davatelja leasinga stoje obveze primatelja leasing odnosa, odnosno prava davatelja leasinga. U ove obveze, odnosno prava, po našem sudu, valja istaći: obvezu primatelja leasinga na plaćanje leasing naknade, obvezu u pogledu korištenja gospodarskog objekta, obvezu omogućavanja kontrole korištenja, te obvezu vraćanja leasing predmeta – objekta po proteku leasing odnosa.

Plaćanje leasing ugovorene naknade (zakupnine, nagrade i sl.) je, nesumnjivo, temeljna obveza primatelja leasinga, te se često u općim uvjetima gospodarenja predviđaju veoma stroge sankcije za primatelja leasinga koji neuredno isplaćuje leasing rate. Leasing rate pored nagrade davatelju leasinga uvijek sadrže i dio amortizacije leasing predmeta jer se gospodarskim iskorištavanjem leasing stvari ostvaruje njezino obezvrjeđivanje. Stope amortizacije su često ubrzane, tako da se leasing stvar može brže nadoknaditi. U financijskoj praksi su najčešći slučajevi da se preko leasing rate leasing stvar brže amortizira nego je njezin vijek trajanja, jer se samo na taj način mogu ostvariti pogodnosti leasing posla u odnosu na kupoprodaju.⁸ Navedeno jasno ukazuje da je leasing posao mnogo skuplji od kupoprodaje, te da u leasing odnose ne treba olako pristupati, posebice ako se leasing stvar – objekt, stroj i sl. – optimalno ne koristi.

Iskorištavanje leasing stvari, samo na ugovoru dogovoren način i u skladu s namjenom leasing stvari, je druga obveza primatelja leasinga, te je sukladno rečenom on odgovoran za štetu koja je nastupila zbog toga što je rabio stvar na suprotan način. U toj svezi stoji i treća obveza primatelja, a to je omogućavanje da davatelj vrši kontrolu

⁷ V. Kapor – S. Carić, *Ugovori robnog prometa*, P.Š., Bg. 1984., str. 269.

⁸ op. cit., str. 270.

nad uporabom stvari. To treba omogućiti, u bilo koje doba, osobno primatelj leasinga. I napokon, četvrta obveza primatelja je vraćanje leasing stvari nakon uporabe. Razumljivo da se ova obveza odnosi samo na primatelje kod standardnih leasing odnosa.

4. PRIRODA I OBILJEŽJA

Suglasno dosadašnjim izlaganjima možemo reći da je priroda leasinga dosta složena, te da on u sebi sadrži dosta brojna obilježja. To nije jednostavni i klasični ugovor obveznog prava, već samostalni ugovor suvremenog gospodarstva koji se оформio i afirmirao u trgovačko poslovnoj praksi i koji u sebi sadrži elemente – obilježja više pravnih instituta ugovornog prava, od kojih su, po našem sudu, institut zakupa, institut prodaje, institut zajma i institut ugovora o djelu nesumnjivo najznačajniji.

Obilježja ugovora o zakupu kod leasing odnosa vidimo u činjenici da davatelj leasinga, identično kao zakupodavatelj, daje neku stvar primatelju leasinga na uporabu – gospodarsko korištenje. Primatelj leasinga se s druge strane obvezuje, slično kao zakupoprimalatelj, plaćati leasing naknadu, te nakon proteka ugovorena roka vratiti ili pak otkupiti stvar. To je ujedno i bitna razlika leasing posla od zakupa, jer se kod ugovora o zakupu zakupodavatelj po proteku ugovorena roka zakupa nikada **ne lišava vlasništva**⁹ na zakupljenoj stvari, dok je to kod ugovora o leasingu dosta često.

Ugovor o leasingu ima u sebi i izvjesna obilježja ugovora o prodaji, posebice prodaje s pridržajem prava vlasništva – **pactum reservati dominii**. No, usporedbom ugovora o leasingu s ugovorom o prodaji se odmah uočavaju i dosta velike razlike. Prije svega, ugovorom o prodaji se prenosi pravo vlasništva, dok se ugovorom o leasingu prenosi pravo uporabe tuđe stvari, pa čak i pri onim leasing ugovorima gdje je predviđena mogućnost kupnje stvari nakon isteka ugovorena roka kupnja ostaje samo jedna mogućnost, jedna opcija,¹⁰ koja se može ostvariti ili pak ne. I kod ugovora o prodaji s klauzulom *pactum reservati dominii* kupoprodaja je izvršena odmah – samim činom suglasnosti volja ugovornih strana, istina uz raskidan uvjet, te u tom kontekstu ispuni li kupac sve svoje ugovorne obveze, automatski stječe vlasništvo na ugovorenoj stvari.

Leasing se često identificira i s ugovorom o kreditu, posebice s kreditima **komercijalne naravi**. Pritom se ističu činjenice da se stvari daju na uporabu, te obročno otplaćuju leasing naknadama koje u sebi sadrže i ne tako malene iznose kamata. Smatramo da su ove sličnosti prividne. Naime, ugovorom o kreditu kreditor se obvezuje staviti dužniku na raspolaganje, tj. prenijeti u vlasništvo, izvjesnu količinu potrošnih i zamjenjivih stvari – najčešće novac, dok se debitor obvezuje plaćati ugovorene kamate, te istu količinu i kakvoću stvari, nakon proteka roka, vratiti kreditoru. Vraća se, znači, samo ista količina i kakvoća stvari – novca, a ne ista stvar koja je uzeta na kredit. No, kod ugovora o leasingu, primatelj leasinga je dužan vratiti istu stvar koju je uzeo u leasing i koja se, posve razumljivo, uporabom dijelom i amortizirala. Dakle, kod kredita se vraća ista količina i kakvoća stvari – ista vrijednost,

⁹ V. Kapor – S. Carić, *Ugovori robnog prometa*, Bg., op. cit., str. 263.

¹⁰ V. Gorenc, *Trgovačko pravo – ugovori*, Školska knjiga, Zagreb 1995., str. 57.

dok se kod leasing odnosa vraća ista stvar umanjene vrijednosti.¹¹ Osim toga, kreditor je snažno zainteresiran da dužnik bude sposoban vraćati kredit s pripadajućim kamatama, te u tom kontekstu ispituje njegovu kreditnu sposobnost, analizira njegovu bilancu uspjeha, traži dodatna jamstva i sl. Opstanak dužnika je *conditio sine qua non* opstojnosti vjerovnika. Ovakva ovisnost, međutim, ne postoji kod leasing odnosa s obzirom da davatelj leasinga zadržava pravo vlasništva na stvarima datim u leasing.

I obilježja ugovora o djelu možemo naći u leasing poslovnom odnosu, s obzirom da je servisiranje leasing stvari česta zadaća davatelja leasinga. No, razlike između ugovora o djelu i ugovora o leasingu su izrazitije i brojnije. Naime, ugovorom o djelu se izvoditelj radova obvezuje izvršiti jedan ili više točno određenih poslova za račun naručitelja djela, a ovaj se obvezuje za uredno izvršene poslove platiti ugovorenu ili pak nekim drugim aktom normiranu protunaknadu, najčešće u novcu. Obveza izvođenja djela je glavna i temeljna zadaća izvoditelja djela dok je servisiranje stvari na predmetu leasinga obveza davatelja leasinga supsidijarne i ne uvijek obvezujuće naravi. Osim rečenog, ugovor o leasingu je kompleksniji pravni posao.¹² Sadrži, kao što smo već istaknuli, obilježja zajma, prodaje, a posebice elemente ugovora o zakupu, a i dugoročne je financijske naravi.

Sve naprijed izloženo nesumnjivo ukazuje da je leasing veoma složeni gospodarsko-financijsko-pravni posao sastavljen od tehničkih, tehnoloških, organizacijskih i financijskih radnji i postupaka upravljenih na to da se primatelju leasinga omogući putem **zakupa sui generis** korištenje suvremene tehničko-tehnološko-komunikacijske opreme i drugih stvari, pri čemu se koristi slobodan kreditni potencijal banaka i drugih davatelja leasinga. To je složeni financijsko pravni institut suvremenog gospodarstva oformljen u skoro stogodišnjoj svjetskoj ekonomskoj praksi. U sebi leasing sadrži elemente – obilježja ugovora o djelu, ugovora o kreditu, ugovora o prodaji i posebice ugovora o zakupu dugoročne naravi. Osim toga, to je gospodarski posao konsekvualne, neimenovane, dvostranoobvezne i naplatne naravi, nije formalan *ex lege*, ali ga stranke, u pravilu, ugovaraju u pismenoj formi, znači formalan je *ex contracti*. Zaključuje se prema tipskim obrascima davatelja leasinga i to na formularima što ga izdaje lessor ili udruženje davatelja leasinga.

5. ZAKLJUČAK

Na kraju naših razmatranja o prirodi i obilježjima leasinga, u smislu rezimea, treba istaknuti sljedeće:

prvo, da je suvremeni leasing odnos kao samostalni financijsko-pravni institut relativno novijeg datuma, te da se po prvi put pojavljuje u gospodarskoj praksi SAD;

drugo, da u najpoznatije oblike ispoljavanja leasing odnosa treba ubrojiti: izravni leasing, neizravni leasing, financijski i operativni leasing, leasing investicijske opreme, leasing trajnih potrošnih dobara, leasing neupotrebljivanih stvari, te leasing rabljenih dobara;

¹¹ Z. Antonijević, M. Petrović, B. Pavičević, *Bankarsko pravo*, S. A., Bg. 1982., str. 233.

¹² S. Marušić, *Ugovor o leasingu*, Informator, Zagreb 1989., str. 28.

treće, da leasing nije jednostavni i klasični ugovor trgovačko ugovornog prava, već da je to složen pravni posao, ugovor suvremenog gospodarstva oblikovan i afirmiran u globalnom međunarodno trgovačko-financijsko-pravnom okruženju;

četvrto, da je, glede pravne prirode, veoma složene naravi, tako da u sebi sadrži obilježja više instituta ugovornog prava, a posebice instituta zakupa, instituta prodaje, elemente ugovora o zajmu, a dijelom i elemente ugovora o djelu; i

peto, da je leasing odnos, osim prethodno rečenog, ugovor neimenovane, konsezialne dvostranoobvezne, naplatne i *ex lege* neformalne naravi, iako se u poslovnoj praksi najčešće zaključuje u pismenom obliku.

Summary

Leasing and its traits is the subject of this paper. After thorough analysis, the authors consider the leasing being a very complicated financial and legal procedure. It also belongs to the sphere of the contemporary management, shaped into international trade business practice. It has unnamed, consensual, two-sided obligation, informal and collectible characteristics. It also involves number of commercial and law institutes, from which, according to the author, credit, leasing and work contract institute are the most important.

Key words: lessor, lessee, compensation, lease, credit, entrepreneur and amortisation.

Literatura

1. I. Andrijanić, *Vanjska trgovina*, Mikrorad, Zagreb 1999.
2. Z. Antonijević, M. Petrović i B. Peričević, *Bankarsko pravo*, SA, Bg. 1982.
3. V. Gorenc, *Trgovačko pravo – ugovori*, Školska knjiga, Zagreb 1995.
4. F. Ibrišimović, *Uvoz robe na lizing*, R.R.i F. br. 3/97.
5. V. Kapor – S. Carić, *Ugovori robnog prometa*, P. Š., Bg. 1984.
6. M. Lauré, *L'apport du creditbail aux techniques financieres*, Société Générale, Paris 1977.
7. S. Marušić, *Ugovor o leasingu*, Informator, Zagreb 1989.
8. B. Masnjak, *Leasing kao vanjskotrgovački oblik poslovanja*, RiF, br. 11/98.
9. R. Miklaušić, *Problematika vlasničkih rizika u transakciji financijskog lizinga*, Hrvatska gospodarska revija br. 5/97.